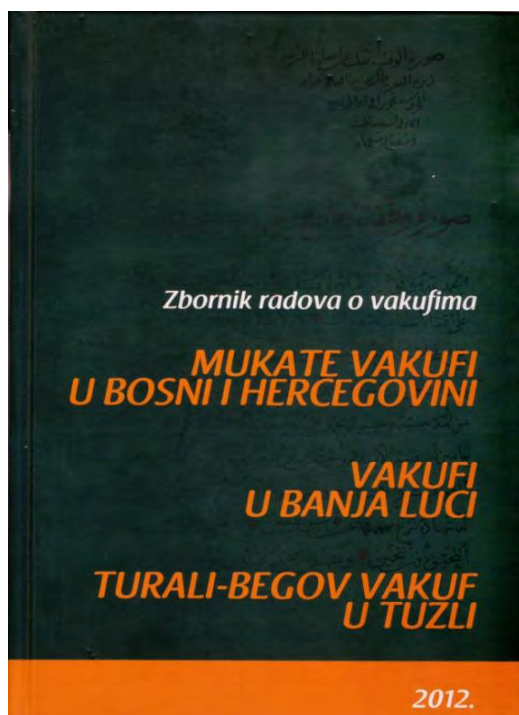

Munisa KOVAČEVIĆ, prof.

ZBORNİK RADOVA O VAKUFIMA

(Prikaz)

Dolaskom Osmanlija na prostore Bosne i Hercegovine pominje se pojam vakufa. Vakufi kao šerijatsko – pravne institucije, uveliko su doprinosili razvoju urbanih, a samim tim i ekonomskih, političkih, pa i kulturnih i vjerskih središta. Vakifi (dobročinitelji) oni koji poklanjajući svojevrijedno svoju imovinu (dobro), doprinijeli su napretku života pojedinca i razvoju društva.

Vakifi su veliki trag ostavili u Bosni i Hercegovini. Bili oni veziri, paše, begovi, age ili trgovci, zanatlije, kadije, muftije, odnosno muškarci ili žene ostavili su pečat vremena svog postojanja. Napravljen je civilizacijski i kulturni napredak u BiH kroz ekonomski razvoj, razvoj školstva, kulture, sveobuhvatnog života na prostoru države.

Vakufska direkcija i Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, drugu godinu zaredom organizira manifestaciju *Dani vakufa u Bosni i Hercegovini*. Cilj ove manifestacije, kao i u prethodnoj godini, je ponovno približavanje pojma vakufa, kao finansijske i društvene institucije, kako kod pojedinca tako i društva. Pominjanje i promovisanje vakufa i značaja njihovih vakifa doprinosi njihovoj zaštiti, razvoju i njihovom povratu.

Program manifestacije „*Dani vakufa u BiH*“ sastoji se od naučnih skupova, okruglih stolova, tribina, promocija knjiga, prezentacije vakufskih projekata, hutbe te na kraju održavanja mevluda i poklanjanja hatme. Manifestacija „*Dani vakufa u Bosni i Hercegovini*“ održana je 11. – 16. juna 2012. godine u Sarajevu, Banja Luci i Tuzli. Radovi učesnika i izlagača na naučnim skupovima u Sarajevu i Tuzli, kao i rad dr. Sabire Husedžinović objedinjeni su i objavljeni u **Zborniku radova o vakufima**. Rad prof. dr. Muharema Štulanovića „*Šerijatsko utemeljenje mukata*“ govori o pitanju cijepanja, dodjele, koncesije zemljišta i nekretnina u islamskom šerijatskom pravu. Zakupac je plaćao, jednom godišnje, ugovorenu zakupninu samo za zemljište, a postajao je vlasnik

izgrađenog objekta koji je izgradio svojim sredstvima a isti objekat mogli su naslijediti njegovi potomci. Mukata je isključivo zakup za zemljište koje plaća zakupac, na kojem je izgradio objekat sa vlasničkim pravima samo za objekat.

Esad Hrvačić u svom radu pod naslovom *“Mogućnosti ponovnog uspostavljanja mukata u pravnom sistemu u BiH”* navodi probleme i gubitke za vakuf zbog nerazumjevanja principa podijeljenog vlasništva. Naime, mukata vakuf jeste davanje vakufskog zemljišta pod zakup nekoj osobi da bi na njemu izgradila objekat uz plaćanje kirije. Tako zakupac postaje vlasnik objekta, ali ne i zemljišta. Dolaskom austrougarske uprave u BiH u gruntovnice se upisuje zakupac kao vlasnik i zemljišta, kao i objekta na njemu. Zbog negativnih posljedica za vakuf autor navodi neke od mogućnosti uvođenja mukate u pravni sistem države.

Mr. Senad Ćeman u radu *“Ekonomska opravdanost mukate”* govori o interesima i rizicima vakufa kao zakupodavaca kod mukata vakufa kao i interesima i rizicima investitora kao zakupaca kod mukata vakufa. Ekonomska opravdanost kod vakufa ili investitora je u dobroj mjeri upitna, posebno kada je riječ o vakufima. Od austrougarske uprave pa sve do danas poznato je da državno pravni sistemi idu na štetu vakufa. Međutim autor navodi i neke pozitivne primjere u davanju mukata vakufa u zakup.

Rad prof. dr. Ismeta Bušatlića *“Iznajmljivanje vakufa vakufu – vakuf na vakufu”* govori o primjerima osnivanja vakufa na vakufu kada se na praznim prostorima jednog vakufa gradi objekat ili objekti drugog vakufa, naprimjer podizanje po vakuf korisnih dućana a sve s razlogom očuvanja ili unapređenja postojećeg vakufa s obavezom plaćanja mukata starom vakufu.

U Zborniku radova o vakufima imamo i rad dipl. el. ing. Mustafe Vatrenjak, mutevelije Gazi Husrev - begovog vakufa u Sarajevu pod nazivom *“Idžaretejn i mukata zakupi Gazi Husrev-begovog vakufa”* kao i rad mr. Nusreta Kujrakovića *“Zakupnine vakufa begovske porodice Gradaševića i ostalih vakufa na području Sreza Gradačac iz 1933. godine”*.

Rad Nusreta Kujrakovića govori o doprinosu vakufskih zakupnina u poboljšanju života i životnog standarda Bošnjaka u mjestima tadašnjeg Sreza Gradačac odnosno džemata u Gradačcu, Modriči i Srebreniku. Ovaj rad kako i sam autor navodi je prilog historijografiji nekadašnjeg Sreza Gradačac.

U drugom dijelu Zbornika radova o vakufima imamo predstavljen rad dr. Sabire Husedžinović *“Valorizacija historijskih vrijednosti vakufnama grada Banja Luke sa aspekta urbanog razvoja ovog grada stoljećima”* kao i jedinog koji je prezentiran u Banja Luci na tribini koju je zajedno sa Vakufskom direkcijom organizirao Medžlis Islamske zajednice Banja Luka. Autorica se u svom radu poziva na veliki broj vakufnama neke poznate a neke malo manje, ali donosi dobar pokazatelj koliko je institucija vakufa imala uticaja na sam razvoj grada Banja Luke. Iz dokumentacije koje je autorica crpila za svoj rad može se vidjeti koliko su vakifi imali uticaj u razvoju grada kroz brigu o istom. Ova dokumentacija je vrijedna kako sama autorica navodi za čuvanje identiteta našeg naslijeđa.

Treći dio ovog Zbornika radova pod nazivom "Uloga Gazi Turali-begovog vakufa u razvoju gradova" čine radovi autora koji su učestvovali na okruglom stolu u Tuzli, održanom 14. 06. 2012. godine. Organizatori ovog okruglog stola bili su Vakufska direkcija i Medžlis Islamske zajednice Tuzla.

U tekstu pod naslovom "O urbanom razvoju Tuzle", autora mr. Rusmira Djedovića nalazimo kratak prikaz intenzivnog urbanog razvoja Tuzle od najstarijih vremena pa do kraja osmanskog perioda. Autor govori o utvrdama-palankama kao historijsko-urbanom jezgru grada, zatim gradskim mahalama koje se formiraju na obje strane rijeke Jale. U trećem i četvrtom poglavlju ovoga rada pod nazivom *Prigradske mahale* i *Prigradska naselja* govori o prostornim odvajanjima mahala odnosno naselja od urbanog tkiva grada Tuzle. Na kraju rad govori o vakufima i njihovoj ulozi u urbanom razvoju Tuzle. Tuzla je jedan od gradova u BiH koji ima najviše vakufa i vakufskih sadržaja. Tako da krajem 19. i početkom 20. stoljeća Tuzla ima preko četrdeset raznih vakufa.

Najznamenitiji tuzlanski fakif Turali-beg i njegovi potomci uvakufili su veliki broj vakufa. Oni svojim brojnim urbanim sadržajem tipa džamije, mesdžidi, mektebi, medrese, hanovi, dućani i drugi objekti daju značajan doprinos u urbanom razvoju Tuzle.

Mr. Kemal Bašić je u radu *Turali-beg i njegov vakuf* dao je podatke o životu Turali-bega, kao i podatke o njegovim potomcima i vakufima u Tuzli a i u drugim mjestima.

Doc. dr. Izet Šabotić govori o uzurpaciji imovine Turali-begovog vakufa u Tuzli. Kao i u drugim mjestima u BiH tako i u Tuzli vakufi su bili izloženi stradanju. Vakufska zadužbina doći će na udar posebno u drugoj polovini 20. stoljeća zbog raznih državnih mjera kao što su agrarne reforme, nacionalizacija, eksproprijacije i slično. Svi ovi zakoni imali su velikog uticaja u ekonomskom slabljenju Islamske zajednice, jer su ujedno stvorili uslove za oduzimanje imovine odnosno vakufa. Na udaru među prvim u Tuzli našao se i Turali-begov vakuf sa ogromnim zemljišnim posjedom i građevinskim objektima. Autor navodi da uzurpacijom nekretnina Turali-begovog vakufa urušene su brojne vrijednosti imovinskog, ali i kulturno-historijsko karaktera u Tuzli, pored samog siromašenja Islamske zajednice.

Danas se može kazati da je Tuzla najvećim dijelom izgrađena na vakufskoj zemlji odnosno Turali-begovom vakufu, a kao jedini Turali-begov vakuf koji je i danas sačuvan je Turali-begova ili Poljska džamija.